

- 1992, letno poročilo 1992: Ekološke dimenzije KŽ med 1984/1991 v Sloveniji, IDV, Ljubljana
 - 1992, Ecological Public Awareness, referat na prvi evropski sociološki konferenci, 25–28. 8. Dunaj
- DUŠAN VUKOVIČ, 1991. Prispevek k poizkusu identifikacije ovir pri uvajanju odločnejše ekološke politike, Revija za sociologijo, št. 1/2, Zagreb

MILAN FRANKOVIČ, MIROSLAV PRESTON

Sodobni obveščevalni sistemi

(Analiza primerov ZDA, Izraela in Avstrije)

Uvod

Za analizo* obveščevalne dejavnosti, obveščevalne službe in obveščevalnega sistema v sodobni družbi sva se odločila predvsem iz tehle razlogov:

– to področje naju zanima že dalj časa, poleg tega pa sva ugotovila, da je obveščevalna služba v naši družbi premalo raziskana, raziskave, ki so bile že opravljene, pa so večinoma zgolj opisne,

– raziskovanje te tako specifične človeške dejavnosti je za Slovenijo, ki šele gradi svoj obveščevalni sistem, še posebno pomembno.

Z deskriptivnim pristopom, pa tudi s primerjavo sodobnih obveščevalnih sistemov ni možno pojasniti nekaterih ključnih vidikov obveščevalne dejavnosti. Zato sva v središče teoretičnega dela najine analize postavila sodobno sistemsko teorijo Niklasa Luhmanna in obveščevalno dejavnost v sodobni družbi pojasnjevala s temeljnimi postavkami te teorije.

Metodološki, hipotetični in teoretični okvir analize

V najini analizi sva torej obveščevalno službo in obveščevalni sistem proučevala kot organizacijski sistem. Za takšen pristop sva se odločila predvsem zato, ker sva menila, da omogoča najboljše razumevanje vzrokov nastanka in razvoja te tako specifične človekove dejavnosti, njenega mesta v družbi ter procesov, ki so pogosto, da ne rečeva celo običajno, neformalni ter potekajo zunaj formaliziranih normativnih struktur. Skozi celotno analizo se je zato kazal odnos med politiko in obveščevalno službo oziroma obveščevalnim sistemom.

Za analizo obveščevalne službe kot organizacijskega sistema sva si zastavila tele cilje:

1. Sistemizirati kazalnike, na podlagi katerih lahko sklepamo, da je obveščevalna služba od nekdaj v zgodovini moderne države delovala kot odprt organizacijski sistem, vendar z visoko stopnjo samoreference in avtopoetičnosti, ter nato te kazalnike povezati s postavljenimi hipotezami,

2. raziskati razvoj obveščevalne dejavnosti in obveščevalne službe v sodobni državi z vidika sistemske teorije,

* Članek je povzetek skupne diplomske naloge, ki sta jo avtorja zagovarjala julija 1993. Pisca sta diplomirana obramboslovca.

3. raziskati odnos med obveščevalno dejavnostjo oziroma obveščevalnim sistemom in politiko kot odnos med (informacijskim) sistemom in njegovim okoljem ter

4. ugotoviti značilnosti sodobne obveščevalne dejavnosti, analizirati obveščevalne sisteme ZDA, Izraela ter Avstrije, jih medsebojno primerjati ter rezultate primerjave prenesti na porajajoči se obveščevalni sistem Republike Slovenije.

Za verifikacijo najine analize sva postavila tole *splošno hipotezo*:

Obveščevalna služba je vseskozi v zgodovini sodobne države delovala kot odprt organizacijski sistem z visoko stopnjo samoreference in avtopoetičnosti.

Iz splošne hipoteze sva izpeljala posebni hipotezi:

1. *Institucionalizacija obveščevalne službe je bila skozi zgodovino sodobne države odvisna od družbenih potreb in zahtev na eni ter lastne kompleksnosti tega (pod)sistema na drugi strani.*

2. *Obveščevalna služba v sodobni državi ne opravlja sistemskih interakcij le z upravnopolitičnim (pod)sistemom, ampak tudi z drugimi (pod)sistemi in z njimi prihaja do usklajenih odnosov interdependence in interpretacije.*

V teoretičnem delu najine analize sva opredelila pojme sistem in družbeni sistem, informacijski sistem, organizacija, temeljna organizacijska razmerja, upravnopolitični (pod)sistem, uprava in javna uprava ter pojme obveščevalna dejavnost, obveščevalna služba in obveščevalni sistem. Ker nama prostor ne dopušča, bova na tem mestu navedla le osnovne pojmovne opredelitve.

Obveščevalno službo sva v najini analizi pojmovala kot do okolja odprt organizacijski sistem, toda z visoko stopnjo samoreference in avtopoetičnosti. Obveščevalna služba oziroma obveščevalni sistem s svojim okoljem (drugimi sistemi) ne stopa le v odnose interdependence (medsebojne odvisnosti sistemov), ampak tudi v odnose interpenetracije (medsebojnega prežemanja sistemov). Kot struktura se odnosi interpenetracije kaže v ustanavljanju nekakšnih »vmesnih« organov med obveščevalnim sistemom in drugimi sistemi, kot npr. sveti za nacionalno varnost kot takšen organ med obveščevalnim in političnim sistemom. Kot proces pa se ti odnosi kažejo kot »prodiranje« obveščevalne dejavnosti v dejavnosti drugih sistemov in obratno. Če to ponazoriva na odnosu med političnim in obveščevalnim sistemom, lahko ugotovimo, da obveščevalna služba prodira globoko v politične odločitve, politika pa obratno globoko v obveščevalno dejavnost.

V najini analizi razlikujeva med obveščevalno dejavnostjo, ki jo razumeva kot proces, in obveščevalno službo, ki jo razumeva kot organizacijo, torej hkrati kot proces, strukturo in kot združbo ljudi. Ob upoštevanju opredeljenega odnosa med političnim sistemom in obveščevalno službo sva pojem obveščevalne službe opredelila takole:

Obveščevalna služba je organizacija – ustanova, ki po zahtevi in intencijah vodilnih političnih struktur države zbira in ocenjuje določene podatke o nasprotniku in jih tem strukturam predstavlja, ščiti interese države pred nasprotnikom in se ukvarja z drugimi dejavnostmi, s katerimi se prispeva k uresničitvi določenih političnih ciljev.

Ker pa je bilo v ospredju najine analize pojasnjevanje obveščevalne dejavnosti s sistemsko analizo, sva morala opredeliti tudi pojem obveščevalnega sistema.

Obveščevalni sistem je definirano delovno področje pristojnosti in medsebojnih pravic vseh obveščevalnih organizacij in drugih ustanov določene države, ki se angažirajo pri zbiranju, ocenjevanju in predstavljanju obveščevalnih podatkov in informacij kakor tudi pri opravljanju drugih nalog, ki jim jih naloži politika.

V najini analizi pojem politika opredeljujeva kot najožji državni vrh, to je kot tisti organ, ki obveščevalnemu sistemu določa strateške cilje.

Empirična analiza

V empiričnem delu najine analize sva najprej predstavila vse obveščevalne sisteme ZDA, Izraela in Avstrije, nato pa sva jih medsebojno primerjala, ugotovivše primerjave pa prenesla na porajajoči obveščevalni sistem Republike Slovenije. Obveščevalne sisteme sva primerjala po tehle merilih:

1. z vidika zgodovinskega razvoja, družbenopolitičnih razmer, v katerih deluje ta sistem, in nevarnosti, ki groze navedenim državam,

2. z vidika njihove notranje kompleksnosti, pri čemer sva se omejila le na njihovo organizacijsko strukturo, ter

3. z vidika učinkovitosti sistema, ki jo tu razumeva kot sposobnost sistema za hiter in učinkovit odziv na nevarnosti, ki prete državi. Pri tem sva se omejila le na dve vprašanji, in to na:

a) hitrost prenosa obveščevalnih podatkov do državnih organov ter

b) na možnosti državnega vrha za sprejem hitrih odločitev.

Iz navedene primerjave lahko povzameva:

1. Razvoj obveščevalnih sistemov ZDA, Izraela in Avstrije je potekal zelo različno. ZDA so svoj obveščevalni sistem zgradile šele med in po 2. svetovni vojni. Zametki obveščevalnega sistema Izraela so nastali že na začetku tega stoletja. Obveščevalni sistem je nato povečeval svojo kompleksnost predvsem zato, da bi lahko opravil temeljno nalogo, to je ustanovitev izraelske države. Po njeni ustanovitvi pa je Izrael moral zgraditi takšen obveščevalni sistem, ki bi bil sposoben ohraniti nastalo državo, za kar pa obstoječi sistem, organiziran na polvojaških in vojaških načelih, ni bil ustrezen. Obveščevalni sistem Avstrije ima od vseh treh sistemov najdaljšo zgodovino. Ugotoviva lahko, da je njegov razvoj potekal najbolj enakomerno med vsemi primerjanimi.

2. Na nagel razvoj ameriškega obveščevalnega sistema so vplivale predvsem zunanje politične razmere. Ofenzivna zunanja in vojaška politika sta zahtevali ofenzivno obveščevalno dejavnost. Brez t. i. tajnih akcij obveščevalnih služb in razvejane obveščevalne dejavnosti po celem svetu bi zunanja politika težko dosegala strateške cilje, to je širjenje ameriškega vpliva. Izrael zaradi nenehne vojaške ogroženosti vse od svoje ustanovitve ni bistveno spreminjal organizacijske strukture svojega obveščevalnega sistema.

3. Na razvoj obveščevalnega sistema so v mnogočem vplivale notranje razmere v navedenih državah, kar je najbolj izrazito na primeru Izraela, katerega obveščevalni sistem je razvil kar dve varnostni službi, kar je v svetovnih razmerah svojevrsten pojav. Tudi avstrijski obveščevalni sistem je z izjemo vojaške obveščevalne službe razvil predvsem varnostne mehanizme, čeprav iz drugačnih vzrokov kot Izrael. ZDA so razvijale predvsem v tujino usmerjeno obveščevalno dejavnost, hkrati pa so iz navedenih vzrokov krepile varnostne in protiobveščevalne mehanizme v Zveznem preiskovalnem uradu (FBI).

4. Specifične sodobne oblike ogrožanja teh držav t. i. nove nevarnosti (sodobnih držav ne ogrožajo le vojaški dejavniki, terorizem in dejavnost tujih obveščevalnih služb, ampak še cela vrsta drugih nevarnosti, kot npr. ekološke katastrofe, socialni, nacionalni, etnični, verski in drugi problemi itd.), ki so nastale v zadnjih letih, že vplivajo na obveščevalno dejavnost in obveščevalni sistem. Tem

nevarnostim se sistemi že prilagajajo. Prav za prilagoditev nevarnostim, ki ogrožajo sodobno Avstrijo, je bil npr. leta 1991 sprejet nov policijski zakon.

5. Potrdila se je najina v teoretičnem delu ugotovljena trditev, da obveščevalnega sistema ne sestavljajo le obveščevalne službe, ampak tudi tisti državni organi, ki tem službam določajo cilje.

6. Obveščevalni sistemi primerjanih držav so glede organizacijske strukture tako različni, da bi bilo morda bolje ugotavljati razlike kot pa stične točke. Po vodstvenem delu tega sistema in položaju centralne obveščevalne službe v tem sistemu sta si podobna obveščevalna sistema ZDA in Izraela, tu pa se podobnost že neha. ZDA so namreč razvile izredno razvejan obveščevalni sistem, ki vključuje številne obveščevalne službe, izraelski sistem pa (če izvajamo varnostne službe) sestavljata le dve klasični obveščevalni službi (Mossad in Aman). To pa mnogo bolj spominja na obveščevalni sistem Avstrije, Velike Britanije in še cele vrste drugih držav, kjer obveščevalni sistem sestavljata dve obveščevalni službi, ena je vojaška in se nato organizira po rodovih vojske, druga pa je civilna.

7. Glede notranje izdiferenciranosti obveščevalnih služb lahko ugotoviva, da so vse obveščevalne službe navedenih sistemov visoko strukturirane. Morda je izjema le avstrijski sistem, ki je problem odzivanja sistema na kompleksnost okolja namesto z notranjo diferenciacijo in povečevanjem kompleksnosti reševal z vključevanjem pretežnega dela policijskih sistemov v (varnostno) obveščevalno delo ter z učinkovito usklajenostjo teh sistemov.

8. Primerjava teh treh sistemov kaže, da v sodobnih globalnih družbah, kjer se informacije, kapital, znanje in drugi viri naglo prenašajo z enega konca sveta na drugega, postajata vse pomembnejši protibveščevalna in varnostna funkcija obveščevalnih služb. Vsi trije sistemi temu namenjajo posebno pozornost. To zlasti velja za Avstrijo, kjer je praktično celoten sistem pretežno usmerjen v te funkcije, pa tudi Izrael, ki je razvil visoko strukturirani varnostni službi Shabak in Rešut.

9. Družbenozgodovinski razvoj primerjanih obveščevalnih sistemov kaže, da so na razvoj obveščevalnih sistemov vplivale zunanje- in notranjepolitične razmere, toda hkrati je razvoj teh sistemov potekal tudi pod vplivi notranje kompleksnosti.

Ta primerjalna analiza je pomembna tudi z vidika obveščevalnega sistema Republike Slovenije, saj kaže na sodobne trende v razvoju obveščevalnih sistemov. V zvezi z nadaljnjim razvojem obveščevalnega sistema Slovenije povzemava nekaj ugotovitev, ki izhajajo iz te primerjalne analize:

1. Slovenija mora zgraditi majhen, toda učinkovit (varnostno) obveščevalni sistem. Te naloge pa se mora po najinem mnenju lotiti načrtno in premišljeno. Najprej mora biti na nacionalni ravni ugotovljeno, katere nevarnosti sploh ogrožajo Republiko Slovenijo. Ozko pojmovanje teh nevarnosti in njihovo omejevanje le na vojaške oblike ogrožanja, terorizem in obveščevalno dejavnost tujih obveščevalnih služb bi bili po najinem mnenju povsem zgrešeni, saj ne bi upoštevali mnogih drugih oblik ogrožanja, ki v globalni družbi pretijo vsem, zlasti pa majhnim državam, kot je Slovenija. Te ocenjene nevarnosti so temelj za izdelavo zasnove nacionalne varnosti. Sodobni obrambnovarnostni ter obveščevalni sistemi te najrazličnejše nevarnosti upoštevajo, kot npr. švicarski model. O obrambnovarnostnem sistemu te države bova nekaj več spregovorila ob potrjevanju hipotez najine analize.

2. Na podlagi ocenjenih nevarnosti pa je nujno treba določiti okvirne naloge nosilcev za preprečevanje teh nevarnosti in za ukrepanje, če se nevarnosti pojavi-

jo, vendar tako da se bodo te dejavnosti medsebojno prepletale, se dopolnjevale, skratka, da bo med organi in dejavnostmi prišlo do usklajenega odnosa interdependence in interpenetracije. Če namreč to pogledava s stališča Luhmanove teze o sposobnosti (samo)opazovanja in (samo)opisovanja, potem bo tako zgrajen in delujoč sistem prej »opazil« dejavnosti, ki ogrožajo državo, kot pa neki sistem, v katerem odnosi med podsistemi niso tako opredeljeni. Seveda pa to pomeni, da ni bistveno, kateri podsystem je nevarnost zaznal, bistveno je, da se ta informacija naglo prenese in da se naglo uskladijo dejavnosti za reagiranje sistema. Taka predstava pa v mnogočem ruši družbeno hierarhijo, do podrobnosti predpisane pristojnosti posameznih podsistemov, na drugi strani pa potrjuje Luhmannovo tezo, da je sistem tisti, ki določa meje z okoljem, ter da je sodobna družba acen-trična.

3. Vzporedno bi po najinem mnenju morala po enakih načelih potekati vzpo-stavitev obveščevalnega sistema. Od vseh primerjanih obveščevalnih sistemov je za Republiko Slovenijo najprimernejši avstrijski model, vsaj kar se tiče tistega njegovega dela, ki sodi pod pristojnost avstrijskega notranjega ministra. Sedanja organizacija in pristojnosti policije v Sloveniji v mnogočem ustrezajo dosedanjemu stanju, saj je policija pooblaščen tudi za opravljanje določenih varnostnih nalog. To bi po najinem mnenju bilo treba ohraniti. Toda v Avstriji je civilna obveščeval-na služba tako kot tudi celotna policija v pristojnosti notranjega ministra, medtem ko se je pri nas obveščevalna služba z zakonom o vladi izločila iz notranjega ministrstva in postala vladna služba. Zato je nujno treba zagotoviti formalne in neformalne oblike usklajevanja obveščevalnih dejavnosti med tema sistemoma. Kaj več pa od tega sistema (če izvzameva vojaško obveščevalno službo) slovenski obveščevalni sistem ne bi mogel povzeti, saj je avstrijski obveščevalni sistem decentraliziran, Slovenija pa je s formiranjem VIS-a kot samostojne vladne službe pričela graditi centraliziran obveščevalni sistem.

Ameriški obveščevalni sistem ni primerljiv s slovenskimi razmerami zato, ker je preobsežen, notranje preveč strukturiran, predrag ter zlasti zato ker je ofenziv-no usmerjen. Morda bi od tega sistema na slovenski obveščevalni sistem lahko prenesli le Svet za nacionalno varnost ter Višjo skupino za usklajevanje med službami. Takšnih organov Slovenija nima, se pa vedno bolj kaže potreba po oblikovanju podobnih organov.

Od izraelskega sistema bi kazalo povzeti mehanizme usklajevanja in naglega pretoka informacij ter tesno povezanost med vojsko, obveščevalnim sistemom ter politiko za reagiranje ob nevarnostih, ki ogrožajo državo.

4. Zmotno in nevarno je prepričanje, ki se pogosto pojavlja v političnih raz-pravah, da mora biti obveščevalni sistem ločen od preostalih družbenih dogajanj, toda strogo nadzorovan od vlade in parlamenta. Lahko trdimo, da bi ravno takšno pojmovanje obveščevalnega sistema na koncu vodilo v odtujitev od politike. Obveščevalni sistem mora biti po najinem mnenju pojmovan kot vzajemni nadzor različnih podsistemov, ki drug drugega dopolnjujejo, omejujejo in nadzirajo. Če bi kakor v tem primeru šlo v bistvu za dvojni nadzor (enostranski nadzor parlamenta in vlade ter vzajemni nadzor med podsistemi obveščevalnega sistema oziroma med obveščevalnim podsistemom in drugimi podsistemi obrambnovarnostnega siste-ma), bi bil ta nadzor na vsak način zanesljivejši in cenejši.

5. Pri doseženi stopnji razvoja obveščevalnega sistema Republike Slovenije vedno bolj jasno stopa v ospredje odnos med politiko in obveščevalnim sistemom. Jasneje povedano, gre za »vmesni člen« med politiko in obveščevalnim sistemom, pa tudi širšim obrambnovarnostnim sistemom, ki bi obveščevalni dejavnosti dolo-

čal strateške cilje in politiko ter jo usmerjal. Samo zakonske pristojnosti obveščevalni dejavnosti nikakor ne zadoščajo za konkretno delovanje. Obveščevalna dejavnost se tako postopoma znajde v položaju, ko si mora te cilje (v skladu z zakonskimi pristojnostmi) pač postaviti sama, če sploh hoče delovati, to pa mora, saj to od nje zahtevajo predpisi in politika. Tako prihaja do situacije, da obveščevalna služba deluje v smeri ciljev, ki niso nikjer politično verificirani. Cilji se tako namesto pred začetkom akcije politiki razkrijejo dejansko šele med samo akcijo ali celo po njej v obliki obveščevalnih analiz in poročil. Takrat pa politika, ki je za določitev ciljev in politike obveščevalnega dela storila premalo, govori o odtujitvi obveščevalne službe od politike. Politika se tako dejansko sooča s posledicami akcije, na katero pa v bistvu ni vplivala. Takšne odnose pa bi seveda zelo težko označila kot upravljanje v upravnopolitičnem (pod)sistemu, kot sva ga obravnavala v teoretičnem delu najine analize.

6. Takšno stanje v Sloveniji je posledica ugotovitev, ki sva jih navedla v prejšnjih točkah. Nevzdržno je, da obstaja cela vrsta raznih komisij za nadzor dela obveščevalnih služb in da se skoraj noben organ resno ne ukvarja z določanjem ciljev in politike obveščevalne dejavnosti.

7. Omejitev centralne obveščevalne službe slovenskega obveščevalnega sistema (VIS oz. SOVA) le na zunanje ogrožanje po najinem mnenju ni ustrezna, in to iz dveh razlogov. Prvič bi to ob odsotnosti političnega določevalca ciljev obveščevalnemu sistemu lahko vodilo v večjo ofenzivnost dela (do tujine), drugič pa bi to pomenilo zmanjševanje varnostnih in protiobveščevalnih funkcij obveščevalnega sistema, kar je kje popolno nasprotje od sodobnih trendov v svetu.

Sklepi

Verifikacija hipotez

Prostor nama ne dopušča, da bi na tem mestu podrobno opisala, kako sva dokazovala postavljeni posebni hipotezi. Zato bova najino dokazovanje le na kratko povzela.

a) Hipoteza 1

Z zgodovinskim razvojem procesa institucionalizacije obveščevalne službe sva dokazovala prvi del najine hipoteze, da se je kompleksnost obveščevalne službe povečevala pod vplivom kompleksnosti okolja.

Drugi del najine hipoteze, da sta na povečevanje notranje kompleksnosti obveščevalne službe vplivali tudi njena samoreferenčnost in avtopoetičnost, pa sva dokazovala s celo vrsto empiričnih primerov, ki to potrjujejo.

b) Hipoteza 2

Ob verifikaciji te hipoteze sva dokazovala odnose interdependence in interpenetracije obveščevalnega sistema sodobne države z obrambnovarnostnim sistemom in sva jih podrobneje obrazložila ob švicarskem konceptu skupne obrambe (Gesamtverteidigung).

V nadaljevanju sva dokazovala odnose interdependence in interpenetracije obveščevalne službe z zunanjo politiko in diplomacijo, z gospodarskim sistemom in z znanostjo.

Na podlagi najine analize lahko povzameva tele sklepe:

1. Potrdila se je hipoteza, da je obveščevalna služba vseskozi v zgodovini sodobne države delovala kot odprt organizacijski sistem z visoko stopnjo samoreference in avtopoetičnosti;

2. Obveščevalna služba v sodobni državi stopa v odnose interdependence in interpenetracije ne le s političnim, ampak tudi z gospodarskim, znanstvenim, zunanje-političnim in diplomatskim, kulturnim ter drugimi sistemi;

3. Sodobni obveščevalni sistemi so organizirani in strukturirani tako, da so sposobni pravočasno zaznati nevarnosti, ki ogrožajo državo. V globalni družbi te nevarnosti niso le vojaško ogrožanje, terorizem in specialna vojna, kot je bilo to značilno še v desetletjih po drugi svetovni vojni, ampak se je obseg teh ogrožanj močno razširil. Tudi država Slovenija bi morala nevarnosti, ki jo ogrožajo, realno presojati in na tej podlagi zasnovati svojo nacionalno varnost. Poudarek bi moral biti na varnostni funkciji. V izvajanje te funkcije pa bi se moral vključiti čim širši krog državnih organov, ki bi lahko tako lažje opazili nevarnosti. V sistemu bi bilo treba ustvariti takšne komunikacijske kanale, ki bi omogočali hiter pretok informacij od teh organov do centralne obveščevalne službe in preko nje do vlade. V sistem je treba vgraditi mehanizme usklajevanja med različnimi organi, ki se ukvarjajo z varnostno-obveščevalno dejavnostjo.

4. Specifičnost dela v obveščevalni službi in uporaba posebnih metod lahko ob določenih družbenih razmerah povzroči nastanek posebne ideologije, ki jo Marchetti za ZDA imenuje »kult obveščevalne dejavnosti«. Gre za miselnost, da je cilj obveščevalne službe na vsak način in z vsemi sredstvi obvarovati »državno varnost« in da akcije te službe izvirajo iz potreb po državni obrambi. To dejavnost pa lahko opravljajo le »posvečeni«, ki se s tem v bistvu po tej ideologiji žrtvujejo za svojo državo in narod. Ta ideologija skrbi, da vlada (zunanj) politiko vodi brez vednosti parlamenta in ljudstva. Ideologija gre celo tako daleč, da so le-ti »posvečeni«, tisti, ki imajo pravico in dolžnost odločati o tem, kaj je nujno za zadovoljitev državnih potreb. Zato so ti izbranci imuni za kakršno koli javno preverjanje. Primarno orodje te ideologije pa je seveda obveščevalna služba z vsem svojim aparatom, področji delovanja ter vsemi zakonitimi, pa tudi nezakonitimi, da ne rečeva, kriminalnimi sredstvi in metodami.

Sodiva, da so te družbene razmere predvsem visoka lastna kompleksnost obveščevalnega sistema, ki otežujejo okolju vplivanje na obveščevalni sistem, visoka stopnja interdependence in interpenetracije med sistemom in okoljem ter onemogočen dejanski in ne le formalni nadzor nad obveščevalno službo in hkrati visoka stopnja manipuliranja javnosti in javnega mnenja. To potrjujejo tudi obveščevalni sistemi socialističnih držav, kjer je bila prav ideologija te vrste zelo prisotna;

5. Tako se potrjuje Luhmanova teza, da sistem določa svoje okolje. Sistem v okviru možnosti, ki mu jih omogočajo informacijski kodi, izbere tisto okolje (izmed možnega), za katero meni, da bo najmanj vplivalo na njegovo avtopoetičnost ter mu hkrati priznava večjo ali vsaj enako sposobnost sistemskih interakcij, torej učinkovitost sistema.

6. Najine ugotovitve povsem potrjujejo tezo, ki sva jo poudarila v teoretičnem delu najine analize, da dejansko okolje obveščevalnega sistema še zdaleč ni tisto, kar je kot okolje definirano, običajno s predpisi ali celo ustavnimi akti. Okolje tega sistema je slej kot prej le najožji državni vrh.

7. Še več, navedene empirične ugotovitve navajajo na sklep, da se bo sistem skušal v to okolje čim bolj »vrasti« v tem smislu, da ga bo skušal čim bolj selekcionirati in z njim tesno medsebojno sodelovati, tako da njun medsebojni odnos vsekakor tudi potrjuje Luhmanovo tezo o interpenetraciji med sistemom in okoljem.

8. Najina analiza je potrdila tezo, ki sva jo poudarila v uvodnem delu, da sam naziv za to organizacijo ni ustrezen, saj v sodobnih družbenih razmerah še zdaleč ne ustreza vsebini dela te organizacije. Pod pojmom obveščevalna služba si običajno zamišljamo predvsem dvoje: na eni strani zbiranje, analiziranje in predstavljanje obveščevalnih podatkov o tujih državah oziroma o nasprotnikih političnega sistema ter na drugi strani varnostne in protiobveščevalne dejavnosti za ohranitev skrivnosti države pred tujimi obveščevalnimi službami ter nepooblaščenimi osebami.

Toda vsebina dela sodobne obveščevalne službe zdaleč presega omenjeni dve področji. Še več, pomen agenture kot temeljne metode obveščevalnega dela v preteklosti, se vedno bolj zmanjšuje. Razlog za to je, da je enake podatke možno pridobiti na druge načine, ki so hitrejši, zanesljivejši, pa tudi cenejši, kot npr. s sateliti in vohunskimi letali. Na drugi strani pa se vse bolj povečuje obseg t. i. »neobveščevalnih aktivnosti« obveščevalne službe.¹

¹ Med tako imenovane neobveščevalne dejavnosti obveščevalne službe sodijo zlasti psihološko delovanje, propaganda, različne oblike subverzivnih dejavnosti (diverzije, sabotaže, izzivanje kriznih razmer, terorizem, pošiljanje oboroženih skupin itd.), prevrati ter specialne operacije.